

יום הכיפורים בצל הקורונה

הקדמה:

ברוב חסדו של הבורא על ישראל עם קרובו, רצה לנקותינו מכל חטאתינו, ונתן לנו את יום הכיפורים, לסליחה ומחילה וכפרה. אולם, מצידנו, מוטלת החובה לשוב ביום זה בתשובה, ולהתוודות על חטאינו, ודווקא בכך נזכה שיטיב ה' לנו את החתימה.

שאלה:

ביצד ינהגו חיילים שאין באפשרותם להתפלל בבית הכנסת, בשל החשש מפני הדבקה בנגיף הקורונה, וקשה עליהם להתפלל את כל התפילות הארוכות של יום הכיפורים בעודם בתענית, תחת השמש הקופחת? מהם החלקים בתפילת יום הכיפורים, שיש להקפיד לאומרם אפילו בשעת דחק?

א. העדפת התענית על פני התפילה

כתוב בתורה:

ויקרא פרשת אמור פרק כג פסוקים כז – כט:

אך בעשור לחדש השביעי הזה, יום הכפרים הוא. מקרא קדש יהיה לכם, ועניתם את נפשתיכם, והקרבתם אשה לה'. וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני ה' אלהיכם. כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה.

❖ **אלו מצוות עשה ולא תעשה כלולים באיסור אכילה ביום הכיפורים?**

❖ **מה עונשו של האוכל ביום הכיפורים?**

הרמב"ם סיכם את המצוות הכרוכות בתענית ביום הכיפורים:

רמב"ם, הלכות שביתת עשור פרק א הלכה ד:

מצות עשה אחרת יש ביום הכפורים, והיא לשבות בו מאכילה ושתייה, שנאמר 'תענו את נפשתיכם', מפי השמועה למדו ענוי שהוא לנפש – זה הצום. וכל הצם בו קיים מצות עשה, וכל האוכל ושותה בו ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה, שנאמר 'כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה', מאחר שענש הכתוב כרת למי שלא נתענה.

הרי שמצוות התענית ביום הכיפורים יש בה עשה ולא תעשה וחייבים עליה כרת.

לעומת זאת, לגבי מצוות תפילה נחלקו הראשונים אם חיובה מהתורה או מדברי חכמים:

רמב"ם הלכות תפילה פרק א הלכה א:

מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר 'ועבדתם את ה' אלהיכם', מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה, שנאמר 'ולעבדו בכל לבבכם', אמרו חכמים, אי זו היא עבודה שבלב – זו תפילה.

לעומת זאת, לדעת הרמב"ם מצוות תפילה מדרבנן:

השגות הרמב"ם לספר המצוות לרמב"ם, מצוות עשה ה: ואין הסכמה בזה. שכבר בארו החכמים בגמרא: תפלה דרבנן. כמו שאמרו בשלישי שלברכות (כא א) לעניין בעל קרי שקורא קרית שמע ומברך על המזון לאחריו ואינו מתפלל, והעלו הטעם בזה: 'אלא קריאת שמע וברכת המזון דאורייתא תפלה דרבנן'.

אף לדעת הרמב"ם, שעיקר חיוב התפילה מדאורייתא, נוסח התפילה ושאר הלכות תפילה, אינם מדין תורה:

רמב"ם הלכות תפילה שם:

ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה (נוסח) התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה.

לכן, פשוט הדבר שמי שלא יוכל להתענות אם יתפלל – ימנע מתפילה, ובוודאי אינו צריך להתפלל באריכות ובציבור, וכן כתבו האחרונים לגבי יולדת:

פסקי תשובות סימן תריז אות ב:

ובודאי שאסור לה ללכת לבית הכנסת אם קיים חשש שבגלל זה תבוא למצב שתצטרך לשתות.

יתירה מזאת, כתבו הפוסקים, שבעל שאשתו זקוקה לעזרתו בשביל להתענות, ימנע מהתפילות בשביל לסייע בעדה:

הערות למשנה ברורה "דרשו" סימן תריז הערה 1:

רק שתזהר שלא להתאמץ, ותשכב במיטתה כל היום ולא תלך אפילו לבית הכנסת להתפלל... והוסיפו (בעל האור לציון והגר"ש וואזנר) שגם על בעלה מוטל החיוב לשומרה שלא תתאמץ יותר מדאי, גם אם משום כך יצטרך להשאר כל היום בבית, כדי לשמור על הילדים.

ב. מצוות תשובה וידידי ביום הכיפורים

כתבו הראשונים שביום הכיפורים ישנה מצווה לשוב בתשובה ולהתוודות:

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ז:

יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכפורים.

בדומה לכך כתב החינוך, במצוות התשובה והידידי:

ספר החינוך מצוה שסד:

ועובר על זה ולא התודה על חטאיו ביום הכפורים, שהוא יום קבוע מעולם לסליחה וכפרה, ביטל עשה זה, ואוי לו לאדם אם ימות בלא ידידי ונשא עונו.

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

❖ מדוע לדעת ספר החינוך, מי שאינו שב ומתוודה ביום הכיפורים מבטל מצווה זו?

יש מהראשונים שהביאו מקור מהתורה לחובה להתוודות ביום הכיפורים:

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ב אות יד:

ומצות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכפורים, שנאמר (ויקרא טז, ל): "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", על כן הזהירנו הכתוב שנטהר לפני ה' בתשובתנו והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו.

בנוסח התפילה נקבעו עשרה וידויים שנאמרים לאורך כל תפילות היום, ממנחה שלפני יום הכיפורים ועד לתפילת נעילה:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד ב:

תנו רבנן: מצות וידוי ערב יום הכפורים עם חשכה. אבל אמרו חכמים: יתודה קודם שיאכל וישתה, שמא תטרף דעתו בסעודה (ולא יצליח להתוודות לאחר מכן). ואף על פי שהתודה קודם שאכל ושתה – מתודה לאחר שיאכל וישתה (סמוך לכניסת יום הכיפורים), שמא אירע דבר קלקלה (שמא חטא) בסעודה. ואף על פי שהתודה ערבית – יתודה שחרית, שחרית – יתודה במוסף, במוסף – יתודה במנחה, במנחה – יתודה בנעילה.

ובטעמו של דבר הסבירו הראשונים:

חידושי הרמב"ן מסכת יומא דף פז עמוד ב:

מצות וידוי של ערב יום הכיפורים, שצריך להתוודות כדי שיכנס ליום בתשובה, הוא עם חשיכה סמוך ליום עצמו, שלא יהא שהות לחטוא בין הוידוי והיום, אבל חששו חכמים שמא תטרף דעתו בסעודה וימנע בשכרותו מן הוידוי לפיכך החמירו עליו להתוודות קודם אכילה, ואף על פי שהתודה קודם אכילה חוזר ומתודה בזמנו עם חשיכה, סמוך ליום עצמו, שמא אירע דבר קלקלה של עבירה בסעודה... אלא קתני אף על פי שהתודה ערבית מתודה שחרית וכל היום, שמא אירע לו דבר עבירה כל היום, דיום הכיפורים עם חשיכה הוא מכפר, זו היא שיטת הברייטא הזו על נכון.

❖ מדוע, לפי הרמב"ן, מצווה להתוודות פעמים רבות במהלך יום הכיפורים?

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן

עריכה: טור' ר' בן אור ודאוקר.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

